

Učiteljski Tovariš

Glasilo avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva.

Vsebina: Učiteljstvo in državnozbornske volitve. — Učiteljski pravnik. — Dopisi. — Društveni vestnik. — Književnost in umetnost. — Vestnik. — Josip Kostanjevec: Iz knjige življenja. — Listnica uredništva. — Gospodarski program.

Učiteljstvo in državnozbornske volitve.

Take volilne borbe, kakoršna je bila zadnja, še pri nas na Štajerskem pač nihče ne pomni. Seveda, dosihdob se je pač vse slepo pokorilo duhovščini in našim njej vdanim prvakom, letos pa se je prvokrat pokazalo, da se hoče ljudstvo tega strašnega nasilstva otresti in da noče več slepo hoditi za takimi svojimi voditelji. Dasi je letos še zmagalo dosedaj pri nas splošno veljavno načelo, da se brez volje duhovnikov ne sme izvoliti niti eden poslanec, in dasi so morali volilci kakor slepci in nezavedna živina oddati svoje glasove od klerikalne stranke postavljenim in priporočenim kandidatom, tako se je vendar skoraj povsod proti temu oblastnemu postopanju naših nazadnjakov prikazal tako odločen odpor, da nas to navdaja z najboljšim zaupanjem za prihodnost. Upamo namreč, da je letos zadnjokrat obveljalo načelo, da nam prvaki in duhovščina postavljajo kandidate, ne da bi popred poprašali ljudstvo, jeli ž njimi zadovoljno ali ne. To načelo veljalo je pri nas že več let in tista sloga, ki je navidezno vladala pri nas, bila je le nasledek tega strahovitega terorizma od strani duhovščine. Naši prvaki in tudi drugi pošteni rodoljubi, od katerih se mnogi že davno s to usiljeno slogo niso več strinjali, si pa vendar niso upali proti temu samovoljstvu kaj ukreniti, zakaj bali so se in se še boje, naše ne le bojvite, temveč tudi imovite duhovščine, katera vlada nad vsemi stanovi skoraj absolutno. Zato se je tem ljudem dosihdob slepo pokorilo vse ljudstvo na Štajerskem. Seveda se je gg. pri takej slogi kaj dobro godilo, zakaj vladali in izkoriščevali so ljudstvo po svoji volji in nihče si ni upal ziniti le besedice, ker takoj bi ga bilo zadelo strašno prokletstvo, da kali in skruni tako lepo in koristno narodno slovo. Ako nam torej zadnje volitve tudi niso prinesle zaželjenega uspeha, prinesle so nam pa eno, kar je neprecenljive vrednosti in kar bode velikega pomena za prihodnost, prinesle so nam, če že tako hočemo, narodno neslogo. Poleg nazadnjaške, klerikalne stranke, imamo sedaj tudi napredno narodno stranko, in ta stranka, dasi je mlada, je vendar tako krepka in močna in ima vkljub vsemu nasilstvu med ljudstvom toliko zaslombe, da je nihče več ugonobil ne bode! Dolgo smo spali in mirno gledali in opazovali, kako samopašno gospodarijo klerikalci, pri zadnjih volitvah pa smo se vzbudili in odsihdob bodemo paznim

očesom zasledovali vse početje teh grobokopov zdravega in vsestranskega narodnega razvoja.

Da se je tudi narodno učiteljstvo postavilo v nasprotje z dosedaj veljavnimi načeli, je pač umevno, vsaj vendar človek, ki hrepeni po tem, da si narod opomore gmotno in duševno, ne more nikdar hoditi s stranko, koje vse stremljenje teži po tem, da ostane ljudstvo nevedno in siromašno ter da tako vedno ostane slepo vdano ljudem, ki ga na vse načine izkoriščajo, ki mu mesto kruha ponujajo kamen, mesto ribe pa kačo! Naše učiteljstvo se je torej javno in z vso odločnostjo izreklo, da bode volilo le tiste kandidate, kateri so prijazni svobodni in neodvisni šoli in tako tudi svobodnemu in naprednemu razvoju vseh narodnih močij, nikakor pa ne tistih, ki hoté nazaj v srednji vek, ki žele ljudstvo zopet ukleniti v nekdanje duševne in telesne okove. S to svojo odločnostjo pa si je slovensko štajersko učiteljstvo nakopalo strahovito sovraštvo naših klerikalcev.

Glasilo klerikalne stranke „Slov. Gospodar“ se kar peni od jeze, da je učiteljstvo tako nezaslišano predrzno in „netaktno“, da si upa nastopiti kot stranka, katera se jasno izreče za svojega kandidata. Zato ga pa tudi menda ni stanu, katerega bi vladohlepna klika okoli „Slov. Gospodarja“ tako strupeno sovražila, kakor ravno narodno učiteljstvo in da bi dala vsaj nekoliko duška tej svoji jezi in razjarjenosti, bruha in vsiplje ves svoj grenki žolč po učiteljstvu, katero mu je pravi izvržek človeštva. Vsa čast gre torej zavednemu učiteljstvu, katero je pri volitvah tako odločno in neustrašeno nastopilo proti fanatični tolpi silovitih kaplanov; katero je stalo neomahljivo, kakor skala za največje in najuzvišenejše uzore človeštva, za svobodo in napredek, za duševno in telesno blaginjo naroda. In to učiteljstvo se tudi ni upognilo, ko so nanj letele in še lete najgrše in najostudnejše psovke naših pomaziljencev in od njih nahujskanih podrepnikov. Da bi nezavedno ljudstvo proti učiteljstvu našuntali, napeli so ti ljudje vse svoje ne ravno male sile, posluževali so se v ta namen najgrših in najostudnejših sredstev. Tako je v prvi vrsti učiteljstvo krivo, da ima kmet tako visoke davke, da je zabredel v neznosne dolgove, da ima toliko raznovrstnih plačil, da več izhajati ne more. Učitelji pa so poleg svoje dobre in mastne plače, katero dobivajo od kmetskih žuljev, največji lenuhi, ki imajo pol leta počitnice, pol leta pa v šoli prespijo in predremljejo. In kakšni so otroci, ki hodijo v šolo. Čisto so podivjani, kar nič nočejo delati in ko dorastejo, po-

tegnejo jo ali v mesta, ali pa gredo v tuje dežele; doma je tem nezadovoljnejšem vsak zaslužek premajhen. Zato pa kmetu primanjkuje dekel, hlapcev, pastirjev in še drugih delavcev. Vsemu temu kriva je edino šola, katero morajo otroci tako dolgo obiskovati in v kateri se jim razlagajo za kmeta popolnoma nepotrebne stvari, za krščansko odgojo, kakoršno žele krščanski stariši, pa prav nič ni mar tem učiteljem, ki hočejo celo verski pouk iz šole odpraviti. Toliko bolj pa se poganjajo za dobre in mastne plače in šola bila naj bi jim le „molzna krava“, kakor je pisal „Slov. Gosp.“ In ker je Dragotin Hribar tem grdim pijavkam ubogega ljudstva vse to in Bog vé kaj še vse obljubil, zato so se toliko napenjali, da bi ga spravili v državni zbor. Da, celo narodno izdajstvo se je učiteljstvu predbacivalo in še mnogo drugega. Tako in enako se je agitiralo, tako ostudno se je pred ljudstvom obrekovalo in blatil prevzvišeni učiteljski stan, ki si je, kar mora priznati vsak nepristranski presojevalec naših razmer, na polju narodne prosvete in zavednosti, kakor tudi za povzdigo splošnega blagostanja pridobil prav mnogo zaslug. Pa tudi kar se tiče krščanske vzgoje otrok, tako ga ni učitelja, ki bi se v tem oziru bodisi v šoli, bodisi izven šole kaj pregrešil, ali ki bi dajal mladini tako pohujšljive izglede, kakor jih dajo nekateri duhovniki. Vse, kar se je o tem za časa volitev govorilo in pisalo, je ostudna laž in grdo obrekovanje, katero je imelo edino ta zlobni namen, nas pri nezavednem ljudstvu spraviti ob ugled in spoštovanje.

Da, da, šola je učiteljstvu le molzna krava! Ti nevoščljivci, ki učitelju ne privoščijo ne sveže vode, ne čistega zraka, imajo pri vsaki ugodni in neugodni priliki borne učiteljske plače na jeziku. Ker nam pa že vi naš trdo zaslužen košček kruha toliko oponašate, zatorej nam pač ne boste zamerili, ako si tudi mi malo ogledamo tisto kravo, katero molzete vi. Vsak od vas ima stalno plačo, za katero pa ne stori prav ničesar, zakaj vse se vam mora še posebej plačati. Dobro si zaračunite pogrebe, poroke, maše itd., in splošno je znano, da se vam mora plačati vsak očenaš, katerega izmolite. Poleg tega pa še imate navadno obsežna posestva, katera vam pa seveda nič ne „nesejo“ ter so vam le v „nadlego in sitnost“.

Ako ima pa tuintam morebiti učitelj kak košček zemlje, na kateri si nasadi par krompirjev, o, kako mu jo zavirate in kako prežite po njej, češ, učitelj ima itak dobro plačo, zakaj bi imel še to zemljo, od katere ima toliko dobička! In komu se dobro in brezskrbno življenje tako očitno pozna že od zunaj na telesu, kakor ravno vam? Kdo se več vozi v lepih kočijah od pojedine do pojedine, kakor ravno vi, nestrpni zavidneži? Kdo ima po naših hranilnicah in posojilnicah toliko nakupičenega „masla, skute in sira“, kakor vi, nenasitni grabeži? Poleg svojih očitnih in obilnih dohodkov, katere imate, pristopni so vam še tudi drugi skrivnostni viri, po katerih ne teko le groši, temveč tudi srebrnjaki. Iz vsega tega je pač dovolj razvidno, da je krava, katero molzete vi, čisto drugega in mnogo boljšega plemena, nego tista, katero molze učiteljstvo. In zakaj naš kmet toliko želi, da bi postal njegov sin duhovnik, ako ne v prvi vrsti zató, ker dobro vé, da v nobenem drugem stanu ne bode imel boljšega in bolj brezskrbnega življenja, kakor ravno v tem. Sorodniki pa se navadno že na dan nove maše vesele bogate podpore in dedščine, katere se nadjajo, kar pač vse prav dobro veste vi sami. „Dominus vobiscum“ še ni nikdar kruha stradal, „et cum spiritu tuo“ pa že

mnogokrat, je med narodom obče znana prislovica. In res je, kdor hoče na svetu malo ali nič delati, poleg pa vendar brezskrbno živeti, tisti si pač ne more boljšega stanu izbrati, kakor je duhovski.

Sami torej tako dobro in brezskrbno živite, tej ubogi pari učitelju pa, ki se dan na dan ubija z bolj ali manj hudobnimi paglavci, ne privoščite tako trdo zasluženega grižljeja kruha, katerega ima. In kaj je vzrok, da v novejšem času toliko učiteljev dá slovo svojemu stanu ter si išče kruha drugod? In zakaj se toliko učiteljsčnikov po dovršenih naukih ne posveti poklicu, za katerega so se pripravljali, temveč si iščejo služeb v drugih stanovih! Mastne plače, malotrudno življenje, katero jih v tem poklicu čaka, pač niso vzrok tej za šolo tako žalostni in tudi pomisleka vredni prikazni.

Vi bi pač najrajše videli, da bi učitelj, kakor nekdanj požiral vaše pljunke in sline, da bi ponižno in Bogu vdan pobiral ostanke vaše bogato obložene mize, da bi glodal kosti, katere ste popred obrali že vi ter da bi vam za vse te neizmerne dobrote poljuboval roke! Ker mu pa vsega tega, hvala Bogu! dandanes vendar ni treba več storiti, zato je lenuh, pijavka, brezverc in šola mu je le „molzna krava“.

Pa še nekaj! Kako ste zvito-modri in kako si znate po uplivnih svojih možeh pomagati, kaže tudi to, da plačujete dosti manj osebnega davka, kakor ga plačujejo vsi drugi stanovi brez izjeme, in kakor bi ga tudi vi plačati morali, ko bi se tukaj ne delale čisto neopravičene izjeme. Vsi drugi stanovi morajo vse svoje dohodke natančno izkazati ter od njih plačevati davek, vam pa se je opustil davek malodane od vseh postranskih dohodkov, ki so dostikrat večji, kakor cela učiteljeva plača! Tisti tedaj, ki imajo najboljše dohodke in ki bi, ker nimajo za nikogar skrbeti, davke tudi najložje plačevali, so deloma od tega plačila oproščeni!

Ko so na Kranjskem v V. in IV. kuriji zmagali klerikalci, takrat so naši kaplani in njihovi podrepniki že kar skrivnostnosladkoginjeni vriskali in juckali, češ, prihodnji državni zbor dobi klerikalno lice in potem se gotovo tudi šolska postava spremeni v klerikalnem smislu in mi dobimo to arogantno učiteljstvo zopet v svojo oblast! „Potem pa bomo že skrbeli, da se splete vrv, s katero bomo to napredno učiteljstvo poobesili“, se je izrazil neki klerikalec — resno ali šaljivo — je vse eno, dovolj pa te besede pričajo, po čem teži in hrepeni naš klerikalizem in kako podli in npravno propadli so ti ljudje v vsem svojem mišljenju in hrepenenju. Seveda so sedaj, ko so volitve čisto drugače izpadle, nego so klerikalci pričakovali, vse te sladke nade splavale po vodi. Brez dvoma bi se pa ti gospodje, ako bi kedaj zopet dobili v roke vso oblast nad učiteljstvom, hudo maščevali in to sicer ne le nad nekaterniki, ki stoje bolj v prvih vrstah, temveč tudi nad vsemi drugimi, in kar misliti ni, da bi prizanašali tistim, ki se klerikalcem tako nekako prilizujejo ter iščejo v predalih „Slov. Gosp.“ hvale in pohvale.

Vsak učitelj ve in mora vedeti, da je klerikalizem načelno največji sovražnik narodne izomike in tedaj tudi dobre narodne šole in narodnega učiteljstva. Ker to vemo, zato se bomo tudi zanaprej z največjo odločnostjo in neustrašenostjo bojevali proti klerikalizmu in bodisi tudi, da nas še tako zmerjajo in psujejo ter nas

imenujejo lenuhe, pijavke, narodne odpadnike, jungovce ali kakor jim ljubo in drago. In ker je klerikalizem mednarodni, zato mora biti tudi boj proti njemu mednarodni in bomo torej v tem oziru postopali vedno složno s tovariši drugih narodnosti v cesarstvu! Kar je dovoljeno mednarodnim klerikalcem, to mora biti dovoljeno tudi učiteljstvu.

Bojujemo se za pošteno stvar, za vsestranski napredek človeštva, posebno pa še za duševno in gmotno blaginjo našega tako siromašnega in nevednega ljudstva, katero ljubimo iz celega srca in kojega boljši bodočnosti hočemo posvetiti vse svoje duševne in telesne moči. Ker gre za dobro stvar, za najvišje in najplemenitejše smotre človeštva, zato smo tudi prepričani, da bo končna zmaga na naši strani in v tem prepričanju kličemo vsem somišljenikom: „Delajmo brez odmora!“

Učiteljski pravnik.

Priobčuje „Pedagogičsko društvo“ v Krškem.

(Dalje.)

Učiteljske pravice v intelektualnem (duševnem, moralnem) obziru.

B.

Splošne zakonito zajamčene pravice.

Te pravice imajo v § 55., 56. in 52. državnega šolskega zakona z dne 14. mal. travna 1869 in § 41., 42. in 43. deželnega šolskega zakona od 29. mal. travna 1873 (za Kranjsko). § 55. veleva, da morajo najmanjši dohodki biti tako veliki, da učitelj z rodbino vred lahko živi, ne da bi se moral truditi s postranskimi opravili. Tak §, ki je v protislovju s § 52., s katerim se načeloma postranska opravila dovoljujejo, bi nam zadostoval, ako bi imel še ta dostavek, da bi morali ti dohodki učiteljski tako veliki biti, kakor so dohodki nižjih uradnikov (davčnih, kancelijskih, manipulacijskih). Dolžnost zakonodajalcev bi bila skrbeti, da dodajo torej k temu § še omenjeni dostavek, kateri bi se potem ujemal še s § 56., ki govori, da se morajo pokojnine učiteljev ravnati po pravilih, katera veljajo za državne uradnike. Dokler pa § 55. nima razjasnila, je le bolj teoretične in splošne veljave, kakor § 19. državnega osnovnega zakona, ki določuje ravnopravnost narodov in jezikov. Kakor manjka § 19. izvršilnih državnih zakonov, tako pogreša tudi ta naš § izvršilnih postav, izdanih za vso državo.

Da bi morali učitelji glede dohodkov v isto vrsto priti kakor so državni uradniki, to izvira že iz dolžnosti in bremen, ki se učiteljem nalagajo. Učitelj mora imeti enake študije, kakor nižji uradniki. Ako uradnik dela na teden 40—48 ur, se mora pomisliti, da ima učitelj tudi toliko ur uradnega posla, namreč 30 ur šole, 15—20 ur rabi, da otroke nadzoruje pred šolo, da se za uk pripravlja, da popravlja naloge, da oskrbuje uradne spise, šolski vrt, sodeluje pri konferencah, sejah itd., itd.

Ako bi imel učitelj plačo državnih uradnikov, bi lahko njegove šolske gosposke tudi njemu prepovedale vsa postranska opravila, kakor so taka uradnikom prepovedana, oziroma le izjemoma dovoljena. Zato je pa zakonodajalec sam slutil, da je učiteljem premajhne do-

hodke dovolil, zato je v §§ 52. (zakon od 14. vel. travna 1869) in 41 do 43 (zakon od 29. mal. travna 1873) dovolil učiteljem opravljati še neuradne posle, o katerih bode pozneje govor.

O razpisu učiteljskih služeb.

Pravilno bi bilo, da se sleherno na novo ustanovljeno ali izpraznjeno učiteljsko mesto v javnih listih dotične dežele razpiše. Za to naj skrbita krajni in okrajni šolski svet, osobito učiteljski zastopniki v teh korporacijah, od katerih je v smislu § 23. zakona od 9. sušča 1879 (za Kranjsko) krajni šolski svet poklican, da vsako izpraznjeno službo naznani okrajnemu šolskemu svetu, katerega dolžnost pa žalibog v prvi vrsti ni ta, da bi moral službo razpisati, marveč v smislu istega § le ta, da ima precej skrbeti za začasno oskrbovanje izpraznjenega mesta. Ta § skrbi torej v prvi vrsti za koristi šole, ne pa za pravice učiteljstva, katero utegne prikrajšano biti, zakaj rado so zgodi, da postane pri stalnem nameščenju definitiven tisti učitelj, kateremu se je bila služba najprvo začasno podelila. Vendar se je ministrstvo dne 26. grudna 1879 izreklo, da naj bode začasno oddajanje služeb le izjema. Stalno se pa ipak nobena služba brez javnega razpisa podeliti ne more razun v slučaju, ako se mesto po poti službenega ali disciplinarnega premeščenja zasede. Ako pa se hoče po rednem postopanju kako mesto definitivno oddati, da pri tem sodelujeta krajni in okrajni šolski svet, je treba, da se v smislu § 24. zakona z dne 9. sušča 1879 (za Kranjsko) in ministrske naredbe z dne 26. grudna 1879 dotično izpraznjeno mesto razpiše in sicer v uradnem deželnem listu ter v enem ali več drugih žlahti v strokovnih javnih listih, katere določi okrajno šolsko oblastvo po svojem previdenju.

Kako se pa definitivno oddajajo mesta začasno nastavljenih šolskih voditeljev in nadučiteljev, o tem govori ministrski ukaz z dne 28. sušča 1872.

Kdor je začasni voditelj enorazrednice, ne more brez razpisa stalno imenovan biti. Po razpisu se pa lahko službo njemu ali pa kateremu drugemu definitivno podeli, in on mora iskati druge službe, ako mu je gosposke same ne podele.

Ako je kdo nadučitelj dvo ali večrazrednice, lahko postane stalni nadučitelj tudi brez razpisa, ako se na dotični šoli nobene učne osebe ne potrebuje (glej zadnji odstavek omenjenega ukaza). Vendar se mora tudi pri tem stalnem nameščenju povprašati kaj menita krajni in okrajni šolski svet. Kadar se pa razširi enorazrednica v dvorazredno šolo, takrat tudi stalni šolski voditelj še ni nadučitelj; takrat šola potrebuje še ene učne osebe, in takrat je pa dolžnost šolskih gospok (po omenjenem § 24. in po dveh ministrskih ukazih), da se obe službi razpišeta. Kadar se razširi dvorazrednica na tri razrede, takrat nadučiteljeve službe ni treba razpisovati,* ako je nadučitelj stalno nameščen. Dolžnost šolskih gospok je vobče ta, da ga pusti, da vodi tudi trirazrednico. Iz službenih ozirov premestiti ga pa ipak more in sme na drugo dvo ali trirazrednico. Ako je bil pa nadučitelj le provizoričen, se sme pri priliki, ko se išče tretje učne osebe, razpisati tudi njegova služba. — Paralelke so v

*) Dotična naredba se namreč glasi:

„V takih primerih je razpisati nadučiteljsko mesto samo tedaj, kedar je imela dozdanja dvorazrednica samo začasnega nadučitelja, ali pa je bilo nadučiteljsko mesto prazno.“

smislu § 12. kranjskega šolskega zakona z dne 29. mal. travna l. 1873 le začasne naredbe in bi se morale pretvoriti, ako so že pet let obstale, v stalne ali razrede. Ker šolske oblasti te paralelke začasne smatrajo, menijo, da se učitelj na njih ne more definitivno postaviti, akotudi ima vse izpite. Ta praksa se je pa na Kranjskem vendar že opustila in nastavila se je tuintam na takih paralelkah stalna učiteljska oseba, večkrat brez razpisa. Ali je to zakonito? Ali je zakonito, da se učiteljica stalno nastavi na mešanih enorazrednicah? Menimo, da ne, ker mora poučevati tudi odrasle dečke, do katerih nima po zakonu pravice.

(Dalje.)

D o p i s i.

Kranjsko.

Iz idrijskega okraja. „Ustanovitev podružnice „Slomškove zveze“. Velepomemben je bil dan 10. prosinca t. l. za Idrijo. Ta dan se je ustanovila prva podružnica katehetov in duhovnikov „Slomškove zveze“ za idrijski sodni okraj. Katehet Osvald je povabil za ta dan v gostilno k Didiču v Idriji vse duhovnike tega sodnega okraja k posvetovanju radi ustanovitve gori imenovane podružnice. Povabil je pa tudi vse učiteljstvo tega okraja, misleč, da jih v svojej domišljavosti vse vjame na limanice. Vabilu se je odzvalo par idrijskih učiteljic in „zavedni katoliški“ učitelji I. V., J. N., I. B. in A. Š. Torej ravno toliko učiteljev, kolikor jih je bilo treba za odbor. In sedaj strmi slovenski svet! To je torej ona prva podružnica „krščanskih učiteljev“ „Slomškove zveze“, ki se je tako bobneče oznanila slovenskemu svetu. Takih podružnic želimo „Slomškovi zvezi“ in njegovemu pokrovitelju še prav obilo. O enem teh „tovarišev“ je znano, da se najraje tam valja, kjer se kaj dlake nabere, znano je dalje tudi, da mu posebno mnogo opravila dajo čipke.

Drugi pa baje upa zasesti še kedaj z Osvaldovim „žegnom“ ravnateljstvo mesto in idrijski sosedi bo pa svetil liki severni sij slovenskemu učiteljstvu na njega zatemneli poti v boljšo bodočnost. No, in tovariš, ki je prišel s Štajerskega, to ti je pa pravi „unikum“. Svoje dni je bil na Štajerskem eden med radikalnimi in pretečeno leto se je na „Zavezinem“ zborovanju v Mariboru priduševal pri samej Mohamedovi bradi, da je on navdušen pristaš liberalnega učiteljstva, da črti iz dna svoje duše vse „Slomškarje“ in sedaj je pa v odboru prve katehetske podružnice. Živeli taki „Slomškarji“.

Radovedni smo pa prav zelo vsi liberalni učitelji, ne samo idrijskega okraja, ampak celega političnega okraja logaškega, v katerih krajih bodo ti velmožje oznanovali svojo krščansko pedagogiko in v katerih šolah bodo imeli svoje hospitacije. O tem poročamo že svoječasno.

Da se je poslala prava suženjska brzjavka pokrovitelju, ni treba omenjati. Neodpustljivo pa je, ker ni prišel predsednik „Slomškove zveze“, tovariš Fran iz Dobropolja k ustanovitvi. Izgovor, da radi slabe poti, je tako jalov, kakor izrek tovariša V., da je „Slomškova zveza“ krščanska organizacija slovenskega učiteljstva.

Vi vstajate — reveži, dolgo ste spali — in nas ni strah.

Štajersko.

Iz Ljubnega. Pri nas se je dne 3. listop. pr. leta slovesno blagoslovilo novo šolsko poslopje, o kateri slav-

nosti še dosedaj ni nikdo poročal vrlemu „Tovarišu“. Domači župnik g. Dekort je rekel v svojem govoru tudi to-le: „Politični valovi so dandanes zelo razburkani, a praga tega poslopja naj ne prestopijo“. Prav je imel, a z isto pravico smemo pričakovati, da politika naj ne prestopi cerkvenega praga.

Izvrsten je bil govor g. c. kr. okrajnega nadzornika Supaneka, ki je zopet pokazal, da je mož na pravem mestu.

Popoldne je zborovalo „gornjegrajsko učiteljsko društvo“, o katerem bode obširneje poročal tajnik. To zborovanje je bilo osodepolno za tovariša Zemljiča, ki je že nekaj let lažnjive vesti o zborovanjih tega učiteljskega društva in posameznih učiteljev nosil v farovž, kjer so se potem kovali lažnjivi in nesramni napadi na učiteljstvo, katere je prinašal „Slovenski Gospodar“ in drugi listi. Izdajica je dobil zasluženo kaznen, bil je soglasno iz učiteljskega društva izključen. Njegov životopis za „pranger“ mu najbrž še kateri tovariš napiše.

Dne 3. t. m. začel se je pri nas sv. misijon, začeni se s spovedjo šolskih otrok. V nedeljo je šolskim otrokom zabičal misijonar, naj prosijo sv. Duha, da se bodo tudi učitelji in učiteljice spovedali. Komentara ni treba!

V šolo narodno pesem! (Odgovor g. — m — u.) Na opazko, katero je napravil g. — m — v 4. številu „Učit. Tov.“ na mojo „Književno naznanilo in prošnjo“, priobčeno v mesecu dec. minulega leta, odgovarjam na kratko to-le:

Ker mojega naznanila o izdaji zbirke nár. pesmi za ljudske šole ni umeti tako, kakor, da bi uprav jaz moral izdati napominano delce, zato se v tem oziru na korist dobre stvari rad umaknem drugemu, sposobnejšemu tovarišu, čeprav zelo dvomim, da bi se našla med slov. učiteljstvom še sposobnejša moč, kakor je znani veščak v glasbi g. Danilo Fajgelj, s katerega pomočjo sem namerjal izdati naznanjeno knjižico! G. — m — je gotovo nalašč spregledal v dot. mojem pozivu besede, ki govore o združenju moči ter o sporazumljenju, v katero sem stopil radi pomoči pri sestavljanju zbirke, z nekaterimi domačimi veščaki. Tudi je pozabil cenj. nasvetovalec, da se pri sestavljanju pesemske zbirke ni ozirati samo na muzikalno, temveč tudi na pedagoško in jezikovno stran tako, da bode moral vsak urejevalec — bodisi, da je isti potem Peter ali Pavel, iskati še pri drugih zvedencih pomoči. Več oči več vidi . . .

Če je g. — m — u v resnici le za stvar in ne za mojo osebo, bi mi bil lahko privatnim potom svetoval ter kot dobrohoteč tovariš namignil, naj poprosim za pomoč tudi one v „Učit. Tcv.“ navedene veščake v petju, predno izdam svoje delce — česar pa ni storil, zato mi g. — m — gotovo ne bode zameril, ako nekoliko dvomim o dobrem namenu dot. njegove opazke.*)

Kar se tiče napevov, katerih so mi na mojo prošnjo poslali nekoliko že razni gg. kolegi, opomnim, da bodem dot. gospodom poslano mi gradivo v kratkem vrnil v poljubno drugotno uporabo, oz. v izročitev novemu sestavitelju šolske pesmarice.

Glede moje lastne zbirke, katera je nastala po večletnem trudu in prizadevanju, pa opomnim, da naj ista

*) Tej opazki moramo oporekati. Poznamo predobro našega dopisnika ter smo trdno prepričani, da ni imel slabega namena. Uredn.

za sedaj le mirno čaka v rokopisu objavljenja, morda mi bode mogoče, da z dot. nár. napevi na drug način koristim šoli, — a na „povelje“ nikdar in nikjer. Na „komando“ ne storim na slovstv. polju v obče ničesar, kar sem že pred leti omenil javno takrat, ko se me je v nekem listu pozvalo, da naj izdajo svoje „Zab. knj.“ ustavim ter da naj izročim svojo gradivo drugim rokam.

G. — m — pravi, da se s svojo zbirko šolskih pesmi nisem izkazal. O tem seveda ne pristoja sodba meni, toda lahko bi navedel temu nasproti precej laskavih priznanj raznih kolegov — med njimi tudi glasbenih veščakov — ki sicer ne hvalijo muzikalne vrednosti mojih napevov, pač pa preprostost in melodijoznost pesmic, katere otroci kaj radi pojó. „Weckung u. Bildung des Tonsinns“ je smoter pevskega pouka na nižji stopinji in temu gotovo služi vsaj nekoliko tudi moje delce, sicer bi se istega v teku dveh let ne razširilo že v 800 izvodih ne le po Štajerskem, kjer je v rabi Koprivnik-Majcenova „Začetnica“, marveč tudi po Kranjskem in Primorskem. Razširjatev delca, ki je namenjeno edino le za roke učiteljeve, pri nas v takem številu gotovo ne svedoči o malovrednosti, oz. o nerabnosti dotične publikacije.

V Središču, dne 5. prosinca 1901.

Anton Kosi.

Društveni vestnik.

Kranjsko.

Jubilejska samopomoč. P. n. udom „Jubilejska samopomoč“ razposlal sem o novem letu poštne položnice, da vplačajo za zadnji slučaj smrti, eventualno tudi letnino za 1901. Veliko se jih je že odzvalo, tisti pa, ki še tega storili niso, naj še ta mesec store. Prosim denar vpošiljati le po poštni položnici, delo je meni olajšano, a poština je vže zaračunjena. Le kdor je položnico zgubil, naj se posluži nakaznice. Naslovljati je „Samopomoč“ Ig pri Ljubljani.

Fr. Ks. Trošt,
t. č. predsednik.

Štajersko.

Sv. Jurij ob Taboru. Savinsko učiteljsko društvo zboruje v četrtek dne 14. svečna ob 1 uri popoldne v šolskem posloplju na Vranskem po sledečem vzporedju:

1. Zapisnik.
2. Dopisi.
3. O „strupih“, poroča g. Sim. Meglič, Vrasko.
4. Poročilo o glavni skupščini „Zaveze“ v Mariboru.
5. Pretresovanje pravil „Zveze slovenskih štajerskih učiteljev in učiteljic“.
6. Predlogi in razne društvene zadeve.

K polnoštevilni vdeležbi vljudno vabi

Fr. Pečovnik,
t. č. predsednik.

Književnost in umetnost.

„Zvonček.“ II. številka tega lepega mladinskega lista s podobami ima sledečo vsečino: Hrepenenje. Igor. (Pesem.) — Tam vrh rožnega oblaka. Fran Žgur. (Pesem.) — Aj, na okna . . . A. Rape. (Pesem.) — Prijatelj. Narjan Pretko. (Pesem.) — Nemirni Mirko. C. Logar. — Ob vrnitvi. Narjan Pretko. (Pesem.) — Kaj se je sanjalo Jošku. Simon Palček. — Izpolnjena želja. Ivo. — Igorček. Modest. (Pesem s sliko.) — V hudi sili. Ant. Pesek. — Veselje mladih dnij. Leon Poljak. — Ludoviček je pisal. L. Černež. — Moj čoln. Narjan Pretko. (Pesem.) — Kraljeva oporoka. — Jos. Barbič. — Spoštuj stare ljudi! Solovej. — Pajek in polž. Solovej. — Jaz pa vem . . . Vida. (Pesem.) — Leni sluga. Solovej. — Modrijan in ošabnež. Solovej. — Poskočnica. Igor. — Mladi risar. — Nove

knjige. — Vesela pevka. Besede zložil A. Nemré, uglasbil F. Juvanec. — Zračite stanovanje! — Besedna naloga. — „Zvonček“ prav toplo priporočamo.

„Glasbena Zora“, zvezek XII. ima tole vsebino: Č. naročnikom „Glasb. Zore.“ — Iz mojih spominov na mojstra Bedřicha Smetano. — Stoletnica rojstva dr. Fr. Prešerna. — Glasbena književnost. — Vesti iz umetniškega sveta. Glasbena priloga zv. XI. ima to-le vsebino: Toksanska barkarola. Uglasbil Kamilo Mašek. — Biseri. Uglasbil Fr. Papler. — Regiment po cesti gre. Harmonizoval Lav. Pahor. — Nezvesta. Harmonizoval Lav. Pahor. — Dolenjska zdravica. Harmonizoval L. Pahor. — Strunam. Po K. Mašku uglasbil Ign. Hladnik. — Rožici. Uglasbil Fer. Juvanec. — Spremenjeno srce. Uglasbil D. Fajgelj. — Dve novoletni kolednici. Priedil L. Pahor. — Vila. Salonska polka. Zložil dr. Benjamin Ipavec. S to številko se završuje II. letnik „Glasbene Zore“. Izdajatelj in urednik g. Fr. Gerbič izjavlja, da spričo premajhne podpore in velike zanikarnosti naročnikov ne more izdajati lista več, kar je jako obžalovati. „Glasbena Zora“ je prinesla tekom dveh let mnogo prelepih glasbenih prilog.

Nove knjige. V zalogi g. L. Schwentnerja sta izšli zopet dve novi knjigi in sicer II. zv. „Mladinske knjižnice: Na rakovo nogo, spisal Ivo Trošt in II. sešitek J. Kersnika zbranih spisov: Agitator. Več prihodnjič.

Vestnik.

Učiteljski konvikt v Ljubljani: Č. gospa Ivanka Na gu, nadučiteljeva soproga na Vačah 4 K, katere je nabrala gdč. Franjica Grilčeva v veseli družbi v gostilni g. Sajovica; tvrdka A. Soklič v Ljubljani 7.50 K; tvrdka Fr. Ksav. Souvan 27.62 K; tvrdka A. Krejčič 5.32 K; tvrdka Gričar & Mejač 20 K.

Hrvatsko-slovenski klub na krščanski podlagi so ustanovili slovenski in hrvaški napredni poslanci na Dunaju. Klub šteje 16 članov. Šušteršičev klerikalni klub „Slovenski centrum“ ima pa devet slovenskih poslancev. Da se ni ustanovil jugoslovanski klub vseh slovenskih in hrvaških poslancev, to je preprečil dr. Šušteršič, ter s tem pokazal, da mu je edino le za klerikalstvo, prav nič pa za narodna in gospodarska vprašanja slovenskega in hrvaškega naroda! To si moramo zapomniti. Čast in slava našemu dr. Iv. Tavčarju in njegovim narodnim somišljenikom!

Karol Seitz, državni poslanec in učitelj na Dunaji, kojega je dunajski župan Lueger najnesramnejše preganjal, je za vse učiteljstvo v državnem zboru velika pridobitev. On predobro vé, da Slovenci, Nemci, Lahi, Čehi itd. niso nasprotniki šole, ampak da je edini nasprotnik šole mednarodni klerikalizem, zato je Seitz naprednemu učiteljstvu vseh narodnosti enako pravičen in naklonjen. Če bodo delali klerikalci krivice temu ali onemu, te ali one narodnosti, naj se kar brez skrbi obrne na državnega poslanca Seitzza na Dunaju, VIII./3 Burggasse 117. Bog živi tega našega vrlega moža!

Učiteljske premembe. Nadučitelj je postal pri Sv. Petru nad Laškem g. Jernej Troha, dosedanji vodja ondotne šole. Na mariborski meščanski dekliški šoli je nameščen za drugo skupino Jos. Dorfmeister iz Češke, a za I. skupino Ida Daut, dosedaj ljudska učiteljica. Pri Sv. Petru pri Radgoni je nameščena gdč. Josipina Kren, v Kapelah pri Brežcah pa gdč. Ivana Piller.

Klerikalizem in „šnops“. Ako pregledujemo statistične izkaze o žganjemitju, najdemo hitro, v kaki tesni zvezi sta žganje in „živo katoliško prepričanje“, v naši deželi. Kolikor več se v kakem okraju popije žganja, toliko več je „živo katoliško prepričanje“, nasprotno pa, kolikor manj se popije žganja, toliko manj je ljudstvo zavzeto za klerikalizem. Največ žganja se spiije na Gorenjskem in v ljubljanski okolici, tu je tudi „katoliško prepričanje“ naravno velikansko, tu cvete klerikalstvo tako, kakor nikjer v celi Avstriji. Tu pride namreč na vsacega prebivalca povprek šest litrov „šnopsa“. V naprednih okrajih n. pr. v logaškem in postojnskem pa še jeden liter ne

pride povprek na vsacega prebivalca. Razložek je velikanski in nihče ne more več potem tajiti, da sta klerikalizem in žganjepitje v kavzalni zvezi, da sta drug drugemu nekak pogoj, tako da se lahko reče: Klerikalstvo pospešuje žganjepitje, žganjepitje pa je podlaga klerikalizmu. Dejanske razmere potrjujejo to popolnoma. Poglejmo kamorkoli po Gorenjskem in v ljubljanski okolici, v ribniški dolini in v litijskem okraju, povsod vidimo, da se širi žganjepitje, čim bolj prevladuje klerikalizem in da so največji „šnopsarji“ tudi najvnetejši klerikalci.

Iz c. k. mestnega šolskega sveta ljubljanskega. Prva letošna redna seja, dne 25. januarija vršila se je, kakor sledi. Zapisnikar je poročal o rešenem tekočem gradivu izza predzadnje seje. Pri ti priliki se je sklenilo, da se za nekega učitelja, ki prostovoljno mladino podučuje rezljati les, še enkrat pri občinskem svetu prosi nagrade, dasi je bila prva taka prošnja odbita.

Učitelju Frančišku Galetu se je priznala tretja, Engelbertu Gangu pa prva službena starostna doklada počenši 1. januarjem 1901.

Prošnja nekega učitelja za denarno podporo se priporoča c. k. deželnemu šolskemu svetu ter se predlaga v to svrhu primerna svota.

Poziv deželnega šol. sveta, naj se mestni šolski svet izrazi, bi-li ne kazalo uvesti na meščanskih šolah in na treh višjih učnih stopinjah ljudskih šol poseben red za vnanjo obliko pismenih izdelkov, reši se v pritrjilnem tem smislu.

Končno se sklene, da je na II. mestnem, otroškem vrteu poleg vrtnarice namestiti še posebno voditeljico z zpričevalom zrelosti za občne ljudske šole, ter se vzame na znanje, da je ta posel pripravljena brezplačno prevzeti učiteljica Marija Maroutova.

Josip Kostanjevec: Iz knjige življenja.

(1. zvezek. Založil pisatelj. Tiskal R. Šeber v Postojni 1901. Vsebina: Roža. — List za listom. — Brez službe. — Najsrečnejši poštar. — Škof. — Zakaj nisi bil mož. — Ženitna ponudba. Str. 227, cena 3 K.)

Vsakemu človeku, ki sili v javnost, se tuintam pripeti, da ga začno obirati poklicani in nepoklicani ljudje. Eni iščejo na njem to, kar ima dobrega, drugi to, kar ima slabega. Posebno zadnji kriče in ropočejo, da celo slepec izprevidi namen njihovega jezikanja. Niti toliko ne puste poštenja na njem, kamor bi lahko človek položil dlan, ne da bi je oblatil . . .

In tako se je zgodilo, da si sedaj na vrsti ti, prijatelj Kostanjevec! Zbral si nekoliko svojih povesti v knjigo ter jo razposlal med slovensko občinstvo. Pri razpošiljanju te je pač navdajal bridak občutek, da ti bodo vrnili mnogo knjig z običajnim lakoničnim stavkom na ovitku: „Ne sprejem!“ Pa saj veš, da so pri nas knjige kot berači, ki v mrazu, žeji in lakoti zaman trkajo na vrata . . .

Pri nas niso ljudje taki kakor drugod. Pri nas smo veliki v malenkostih. Pri nas je mnogo besedi in malo dejanja. Hladni smo zlasti do knjig in pisateljev, ki tratijo čas z neplodnim črkanjem po papirju. In koliko si porabil tudi ti, prijatelj Kostanjevec, zlatega časa s pisarjenjem, mesto da bi zehajoč ubijal svobodne ure doma za pečjo — s prekrižanimi rokami in dremajočimi očmi, ali pa da bi popival od dolgega časa in zabavljajl čez to umazano življenje! . . .

Pri nas so razmere take, da ima imovitejši kmet za ogledalom „Pratiko“ in v skrinji knjige „Družbe sv. Mohorja“, a kar nas je gospode, imamo po svojih salonskih mizah „Den guten Ton“ ali še kaj drugega takega, kar sodi v višje kroge . . .

In zato nam ne govore brez vzroka ljudje, ki so dobre volje, da smo pospeševalci slovenske leposlovne književnosti!

Časih — to ti povem odkritosrčno in prav nič ne morem zato! — se mi zdi, da smo vsi skupaj za las enaki Wielandovim Abderitom.

Vendar se mi zdi, da se za vse to ne meniš dosti, prijatelj Kostanjevec! V ponižni litijski šoli in v še ponižnejšem tvojem stanovanju ti potekajo dnevi enakomerno kot ure dolgočasne, deževne jesenske noči. Kar ti ne ugrabi časa vestno izvrševanje tvojih stanovskih dolžnosti, to ti ga vzame pisanje povesti, novel in romanov. In če si kdaj utrujen, in so ti izčrpane moči, pa izpiješ doma ali pa v gostilnici čašo vina, da si preženeš skrbi in poživiš kri, takrat ti zabrusijo gotovi ljudje v obraz, da si pijanec in da si v sramoto učiteljskemu stanu!

A to je mogoče samo pri nas, kjer smo tako srečni, da imamo mnogo takih ljudi, ki ne delajo pod milim Bogom ničesar. Kar store v prid telesnim občutkom, to jim je pripuščeno in odpuščeno.

In glej! Tako se je začelo tudi meni brezskrbno življenje! Kot sočni grozdi vise nad mano lepi dnevi in kot mlada dekleta mi prihajajo v vas. Od samih dobrot sem že brezčuten za dobrote. In čestitljivi Goethe stoji pred mano, duhovit in globok, kakršen je, in njegovi verzi mi zvene v dušo, ki je prenasičena radosti . . . Saj jih poznaš: „Nichts ist schwerer zu ertragen als eine Reihe von schönen Tagen!“

Moj nekdanji prijatelj, ljubeznivi Mirza-Schaffy, je moral v kot, in rakom so šli žvižgat njegovi verzi: „Denn in diesem Jammerleben ist des Guten nie zu viel!“

Tako prihajamo ljudje k izpoznavanju in k resnici, celo k nazorom in prepričanjem, čeprav ni to nekaternikom všeč . . .

Ljudje smo ljudje, prijatelj Kostanjevec, in vsi imamo napake: eni večje, drugi manjše — a imamo jih vendarle vsi!

In ker mi je preveč lenobe in dolgočasnega iztezanja po mehki zofi, zatorej sem se odločil, da vzamem pod kritiški nož tvoje povesti, zbrane pod vablјivim naslovom „Iz knjige življenja“.

* * *

Josip Kostanjevec, sedaj nadučitelj v Litiji, pisatelj je že od l. 1883. Bil je še učiteljščenik, ko je vzel prvič pero v roke. Brezizrazni in sentimentalni so bili njegovi prvi verzi. Kaj hočemo! V mladih letih se čuti človek srečnega, kadar se čuti nesrečnega. In z vsemi čuvstvi sili v to, kar mu teži srce. To čudno nagibanje k tožbam in vzdihom tiči v človeku, ki čuti.

Kostanjevec je obetal. A napravil si je to uslugo, da je začel premišljati samega sebe: svoje zmožnosti, svoje moči, da se je navajal na pravi pot, koder hodi danes samozavestno in čvrsto. Če se ne motim, je počival Kostanjevec deset let. Rjavelo je njegovo pero, a čistil se mu je duh. Pustil je pesmi drugim ljudem, ki se ukvarjajo s takimi igračami, pustil je sebe in se poprijel sveta. Začel je pisati v prozi . . .

Kolikor se nas zavzema za slovensko leposlovje vsaj toliko, da časih beremo, kar nam pišejo, smo ob drugem rojstvu Kostanjevca-pisatelja veselo vzkliknili: „Premec piše lepo in dobro, in samosvoj pripovedni talent se skriva za tem ponižnim imenom!“

In nismo se motili!

Človek, ki gleda, vidi mnogo. Tudi kadar sedi doma za mizo, se razmaknejo stene njegovega stanovanja, in pogled mu splava v široki svet. Velika tragedija življenja, ki se je začela z rojstvom prvega človeka in v kateri pade zastor zadnjikrat šele tedaj, ko bo nehalo utripati zadnje srce, se razvija pred njegovimi očmi. V razvitku te tragedije je nje stvarnik zavrgel vse teorije klasične in moderne drame. Kdor je vsegamogočen, stori lahko vse. Prošnje za usmiljenje, obupni glasovi o krivici in zlobnosti, zmagoslavni spevi laži, hinavstva in prevare, pretresujoči vzdih ubitih eksistenc, izčrpanih moči in propalih kreposti, pijani vzkliki razkošnega izobilja in bolešno vzdrtavanje prebodenih src in izlakotelega proletarijata, prodajanje prepričanj in značajev, črne, dolge, krvave proge na nedolžni koži in blesteči redovi na umazanih prsah, razpadli domovi in na krvavih žuljih trpečega človeka sezidane palače, kjer se tepta čednost in poštenje, zmernost in čistost s smelimi nogami v najgrše blato — to so kritički glasovi, ki obsojajo gigantiško tragedijo vseobčega človeštva . . .

Človek, ki gleda, vidi mnogo in težko ostane ob tem, kar vidi, miren. Gotovo je, prijatelj Kostanjevec, da smo vedno in povsod v teatru. Ali si bil kdaj miren, če si gledal Shakespearea? Nikdar! A večji mojster je razgrnil pred teboj knjigo življenja, in tvoje oči so izstopile iz plitvih jamic, in tvoji pogledi so se uprli v popisane liste tega največjega leksikona.

Življenje je življenje! Umazane so razmere, ki vladajo v tej velikanski familiji, in te razmere so nas napravile za ljudi, in zato smo umazani tudi ljudje. Ali ne vemo vsi brez izjeme, da je neumno, če je človek pošten in pravičen, ko vidimo, da žanje samo tisti, kdor je vrgel poštenje in pravičnost med smeti in hodi v prvih vrstah z lepo masko na licu?

Naše oči so trudne, in naši pogledi so opešali. Kot polomljeni stvarci so s posušenim mozgom, ki se plazijo od postelje k peči in od peči k postelji, zakaj naši pogledi vidijo samo zunanost in ugasnejo, preden pridejo do jedra, do dna. Kot luč so v brezbrežnosti, ki ne vidi ladje, katera se potaplja . . .

Da, za zunajnost imamo oči mi navadni ljudje! In slast imamo za med, ki se skriva za njim strup. Kadar nam pride pred vid raztrgan in izstradan berač, takrat nam pade na oko roka, da ne vidimo te blatne pege na lepi zemlji! Kadar se nam priplazi pred obraz hinavščina in ostudna brezznačajnost, takrat obvisi na nji pogledi, da ne vidijo na križ pribite resnice, ki umira v zapuščenosti. In na kolena se grudimo pred polno skledo in s polnim kozarcem nazdravljamo onemu, ki nas tepe. In pijemo pokvarjeno pijačo in polne kozarce izlivamo v grla, da zadušimo glas vesti, ki nam očita, da smo se iz dobičkarije in lakomnosti prodali in usužnili . . .

„Vivat iustitia — pereat mundus! . . .“ Ne tako! To je oslarija — narobe se glasi naša pesem: „Pereat iustitia — vivat mundus! . . .“

A časih se vendar zgodi čudež! Kot beli golob, ki je zletel iz Noetove barke ter se zibal nad brezbrežnimi vodami, tako zatrepče časih nad nami resnica in pravica. In kot romarji na Sveti gori pred podobo Marijino, tako popadajo idealisti pred njo na kolena, in njih koščene roke se iztezajo proti nji, proti svetnici-mučenici. Saj je vendar resnica najsvetejša svetnica!

Tako — se mi zdi — je gledal Kostanjevec tistih deset let, ko ni pisal, in tako gleda danes, ko piše. Morda

niso barve, s katerimi slika, tako temne kot so te kratke moje besede, a vendar je v Kostanjevevem peresu mnogo črne tinte . . .

Glavna stvar pa je, da je to, kar piše, resnično, živo, pravo. Naj reče kdo, kar hoče: Kostanjevec mi ugaja, in brez pomisleka ga uvrščam med najboljše slovenske pripovedovalce.

Kostanjevec je realist, in drugačen ne more biti pisatelj dandanes, ko je življenje tako, da naravnost izziva.

Snovi svojim pripovednim spisom zajema iz malomestnega življenja, ki se sicer razvija skrito in tiho očesu velikega življenja, a ki je na mnogih mestih in v mnogih slučajih identično z njim. Kostanjevec je prevzel nalogo, da nam slika to ozkomejno življenje, in njegovi spisi so nas poučili, da ni tako patriarhalno, kakor bi si mislil človek, ki se mu je kdaj prijel suknje prah velikega mesta . . . Dobro vem, da si ni postavil Kostanjevec sam meje, češ: „Do tu sega moje pero in ne dalje!“ Temveč zdi se mi, da je imel doslej dovolj posla s proučevanjem svoje najbližje okolice, da se mu je ob tem študiranju nakopičilo toliko snovi, da mu je je dovolj za nekaj takih knjig, kakršna je ta, o kateri govorim. Bati se je pri tem samo tega, da ne zapade enoličnosti in brezbarvnosti: enoličnosti z ozirom na osebe in brezbarvnosti z ozirom na dejanje.

A dejal sem preveč, ko sem zapisal: Bati se nam je . . . Pri Kostanjevcu se ne bojim nazadovanja, nego veselim se napredovanja, saj Kostanjevec raste vidoma in se vedno uči. Neumno je namreč, kdor trdi, da se ni treba pisatelju učiti. Ne nauči se nikdar, a učiti se mora vedno. Tako učenje mu je zabava in razvedrilo kot n. pr. pravemu igralcu študiranje ulog. Iz materijala, ki leži mrtev pred njim, napravi lepo, prikupno, umetniško celoto, če vse dobro preudari, razporedi in uporabi. Tako je zagledal Kostanjevec nekje trg in videl je, kako žive in kaj počno tamkaj ljudje. Živ krst se ni zmenil zanje, in morda je preteklo leto za letom, da ni nihče iz trga nadlegoval uredništva „Slovenskega Naroda“ niti z dolgočasnim dopisom. Pozabljen, kot bi bil pokopan! Pa ni tako! Kostanjevec nam je napisal prav lepo novelo „Ženitno ponudbo“, ki zanima bralca od kraja do konca, ki ga seznanja s celo vrsto živih ljudi, ki jih izpoznamo tja do malenkosti. Ne dvomim, da je ustregel Kostanjevec z „Ženitno ponudbo“ zlasti ženskam.

Mojemu okusu prijata najbolj „Roža“ in „Brez službe“. Obe mi razodevata, da ne bo ostal Kostanjevec v sedanjih mejah, nego da jih bo kmalu, kmalu prekorčil. Pri „Roži“ mi je žal, da je tehniško vrlo slabo izvedena, žal mi je to tolikanj bolj, ker je nje snov v resnici vredna dovršene oblike. Dolgo direktno pripovedovanje, dasi vseskozi zanimivo, ni naravno, in povest bi napravila na bralca vse drugačen vtisk, da se vse to, kar pripoveduje Robidnik, vrši pred našimi očmi. Tudi Anino pismo bi se dalo drugače uporabiti. Pa kar je — je! — Ko sem prebral „Rožo“, sem naslonil glavo ob dlan in mislil . . . Anina duša stoji pred mano jasno in odprto kot na dlani, in tako menda vsakemu. To njeno notranje življenje bralcu raste pred očmi. In če še pristavim, da temelji vse, kar polaga Kostanjevec v Anino pero, na logiki in resnici, menim, da sem podkrepil svojo hvalo tudi z „učenega“ stališča . . .

Takisto polna tragike in žalostne resnice je „Brez službe“. Delavec brez službe najde usmiljenje navadno

samo pri — pisatelju. Usmilil se je tudi Kostanjevec take uboge rodbine, a tudi v bralcu je zbudil usmiljenje. Peto poglavje je naravnost izvrstno — ne morda zaradi tega, kar nam pripoveduje, temveč zavoljo tega, kako nam pripoveduje. In kako in kaj sta nekaj — časih vse.

Odrekatni ne morem zasluženega priznanja tudi noveli „Za kaj nisi bil mož“ in zabavni povesti „Najsrečnejši poštar“. Ne vem sicer, zakaj opisuje v poslednji Kostanjevec kopanje žensk, a prišlo mu je menda baš na misel, ko je spremljal poštarja k ljubici in zdelo se mu je potrebno, da njeno lepo telo še bolj razplameni v njem ljubezen in hrepenenje. Bog ne daj, da bi bil tako pedantovski ter zahteval, da ne sme niti vejica v povest, če ne sodi strogo k stvari. To je stara in slaba šola! Vse, kar je lahko mogoče, da se zgodi v istem ozračju, v isti okolici, med istimi ljudmi — to vse sme uporabiti pisatelj, da se mu ne stisne jedro v suhoparne in dolgočasne besede, temveč da razprede snov v lepo sliko, katere posameznosti se družijo v organsko celoto. To so slike, ki jih ustvarja pisateljevo pero.

„List za listom“ in „Škof“ segata v začetek Kostanjevečevega pisateljevanja. Odlično mesto bi jima vsekakor sodilo v „Slovenskih večernicah“.

A nekaj je, kar nam dela Kostanjeveca še posebno simpatičnega. To je njegovo krasno opisovanje. Mnogo čiste in lepe poezije leži v besedah, s katerimi nam opisuje prirodo, to utelešenje vse lepote. V tem je neutrujen in neizčrpiliv. Kot pravcati pokrajinski slikar nam pričara pred oči lepo okolico, da se gibljejo in delajo njegovi ljudje v živi prirodi, ne med starimi, oguljenimi in raztrganimi kulisami. Njegove oči usrkavajo podobe krajev, koder hodi Kostanjevec, in lepa zemlja se razgrinja pred našimi pogledi. Njegov jezik je bogat in slikovit, dasi se časih ponavljajo atributi in drugi okraski. Njegovo pripovedovanje je gladko in tekoče, da prezremo napake, ki jih ima na vesti njegova tehnika. Tu menim zlasti ono prekinjevanje in seganje iz sedanosti v preteklost. A to so kot zobje na nožu, ki se zbrusijo, da je rezilo gladko in ostro.

Kostanjevec je realist — to sem že rekel, in temu bo pritržil vsak, kdor ga bere. Iz vseh njegovih spisov diha neko tiho hrepenenje po resnici, katere si želimo vsi, ki čutimo realnost življenja. Svojim ljudem je dober in kaže nam njih dobre strani, pa tudi njih grehov nam ne skriva. A ti grehi nam zbudjajo sočutje. Dobrota — zatirana in tlačena sirota — opere človeka vseh grehov! Saj človek dostikrat greši, ker mora, ker verjame, ker zaupa, ker išče v grehu utehe, omame, prevari prevare. Tako je življenje!

* * *

Kar sem zapisal, vse to se mi je zbudilo v duši, ko sem prebral tvojo knjigo, prijatelj Kostanjevec! Morda sem mislil povedati še kaj, a spotoma so se mi poizgubile moje uboge misli. A želel sem, da bi zbudil vsaj med tvojimi stanovskimi tovariši več zanimanja zate, ki si bil doslej manj poznan in manj cenjen med slovenskim občinstvom nego zaslužiš. In naj sodijo te moje

„Učiteljski Tovariš“ izhaja 1., 10. in 20. dne vsakega meseca ter stoji vse leto 8 K, pol leta 4 K, četrt leta 2 K. Spisi naj se blagovolijo pošiljati samo pod naslovom: Uredništvo „Učiteljskega Tovariša“ v Ljubljani. Naročnino pa prejema g. Francišek Ōrnagoj, nadučitelj v Ljubljani Barje). — Vse pošiljatve naj se pošiljajo franko. — Oznanila in poslanice se računajo za stran 30 K, pol strani 16 K, 1/3 strani 10 K, 1/4 strani 8 K, 1/8 strani 4 K; manjši inserati po 20 h petit-vrsta. Večkratno objavljenje po dogovoru. Priloge poleg poštnine še 6 K.

Izdajatelj in odgovorni urednik Jožef Pance. — Last in založba „Zaveze avstrijskih jugoslovanskih učiteljskih društev“. Tiska Miličeva tiskarnica v Ljubljani.

vrstice za golo reklamo ali za golo povelečevanje tvojega pripovednega telenta — vesel bom vendarle, če bom odprl komu oči in možnjo, da bo kupil in bral tvojo knjigo. Kadar se pa zopet sestaneva, bodi prepričan, da bom brez strahu dvignil čašo na krepko rast in vesel napredek tvoje Muze, ki je zdrava in čvrsta kot lepo kmetiško dekle. In tisto čašo bom izpraznil do dna!

Na Dunaju, v prosincu 1901.

E. Gangl.

Listnica uredništva:

G. Rešetar I., na Štajersko in na Notranjsko: Prihodnjič!

Gospodarski program.

Naslednje tvrdke darujejo od iztržka, oziroma dobička, ki jim ga dá zaslužiti učiteljstvo, dogovorjene odstotke v prid učiteljskemu konviktu. Vsakdo (vsaktera) pa blagovoli zahtevati, da se vsaka vsota, ki jo odjemavec izplača, zabeleži v prid konviktu.

1. **Jos. Petrič** — zaloga raznovrstnih šolskih zvezkov, peres z napisom: „Učiteljski konvikt“ in raznih drugih šolskih potrebščin v Ljubljani, sv. Petra cesta št. 6.
2. **Knjigotržnica Ig. pl. Kleinmayr & Fed. Bamberg** v Ljubljani, Kongresni trg.
3. **Miličeva tiskarna** — zaloga uradnih spisov i. t. d. — v Ljubljani, Stari trg.
4. **Národna tiskarna** v Ljubljani, Kongresni trg.
5. **Šeberjeva tiskarna** v Postojini, zaloga uradnih spisov itd.
6. **Gričar & Mejač**, trgovina z narejenimi oblekami za dame in gospode v Prešernovih ulicah v Ljubljani.
7. **Fran Ksav. Souvan**, trgovina z manufakturnim blagom v Ljubljani, Mestni trg.
8. **Fran Kraigher**, krojaški mojster v Ljubljani, Kongresni trg.
9. **Anton Krejči**, zaloga moških in ženskih klobukov v Wolfovih ulicah v Ljubljani.
10. **J. Soklič**, trgovina s klobuki v Ljubljani, Pod trančo.
11. **E. Kavčič**, trgovina s specerijskim blagom v Prešernovih ulicah v Ljubljani.
12. **F. Lilleg**, trgovina s specerijskim blagom na Jurčičevem trgu v Ljubljani.
13. **Filip Fajdiga**, mizar in trgovina s pohištvo v Prešernovih ulicah št. 50 nasproti novi pošti v Ljubljani.
14. **Maks Domicelj**, zaloga moke iz mlina Vinka Majdiča po en gros cenah v plombovanih vrečah po 10, 25, 50, 85 in 100 kg. na Dunajski cesti Graiserjeva hiša v Ljubljani.
15. **B. Schmeltzer**, zaloga stolov, Šelenburgove ulice v Ljubljani.
16. **Ivan Bonač**, zaloga šolskih knjig, svinčnikov družbe sv. Cirila in Metoda in raznih drugih šolskih potrebščin v Ljubljani, Šelenburgove ulice.
17. **Banka „Slavija“** v Pragi — glavno zastopstvo za slovenske dežele v Ljubljani — vzajemno zavarovalno društvo, podpira učiteljski konvikt in daje od učiteljskih zavarovanj provizijo „Zavezi slovenskih učiteljskih društev.“

Zavedno učiteljstvo prosimo, da po geslu „Svoji k svojim!“ podpira v prvi vrsti te tvrdke.